

ОБЕКТЪТ В РЕПРЕЗЕНТАЦИЯТА

Мариана Георгиева

Отразяването на процесите на мисленето в езикови модели е свързано с конструкции, които са изградени както от ментални предикати (*зная, мисля, разбирам, считам, виждам, казвам* и пр.), така и от пропозитивни предикати (отразяващи отношенията между обектите най-общо в действителността). Езикът ни съдържа модели, в които едновременното присъствие на уговорените по-горе структури е точна вербална илюстрация на мисленето, защото познанието визира и съдържа действителността в различни аранжировки. Т. е. когато мислим, мислим нещо или за нещо; когато разбираме, разбираме нещо; когато знаем, знаем за нещо или нещо и т.н. Процесите, които се отнасят до дейността на съзнанието, имат своя обект. В синтактичната структура това са предикати, квалифицирани като подчинени допълнителни изречения. Те могат да означават реални ситуации-факти от действителността:

1. *Знам, че има програма.*
2. *Рабирам какво говориш.*
3. *Мисля кои са най-съществените положения в този материал.*

4. *Казвам, че трябва средства за това нещо.*

Обекти могат да бъдат и иреални ситуации-хипотетични:

1. *Зная как да отида там.*
2. *Мисля кой ще реши задачата.*
3. *Предполагам къде се намира този адрес.*

Независимо че са хипотетични, те са все пак възможни ситуации. Обектите могат да удовлетворяват различни рецепции.

1. Зрителни: *Видях, че заваля дъжд;*
2. Слухови: *Чух, че някой почука;*
3. Мисловни: *Считам, че имаш аргументи по този въпрос.*

Могат да съществуват и обекти на артикулационна речева дейност:

1. *Разказвам как прекарах ваканцията.*
2. *Говорят, че всичко се върши в срок.*
3. *Казват, че всичко се върши в срок.*
4. *Обясняват, че всичко се върши в срок.*

Предикатите със значение “памет” също имат своя обект:

1. *Помня, че ми каза за събранието.*

Обектно значение не се реализира при други предикати. Само действия, отнасящи се до съзнанието с всичките му процеси, предполагат, изискват обект.

Обектите могат да присъстват на две равнища. Едното се свързва като елемент в предикацията на менталния процес – *разбирам те, помня те, виждам те* и пр.; това е обект в прекия, в тесния смисъл на понятието. Другото равнище е равно собствено на предикацията, е ситуация, т.е. обект в широкия смисъл:

1. *Виждам, че пристигааш от автобуса;*
2. *Мисля, че тук е хубаво.*

Възможни са съчетания от обекти:

1. *Казвам ти, че ще има автобус за тази екскурзия;*
2. *Мисля за теб как ще пътуваш;*
3. *Децата разбраха от учителката, че ще ходят на хижа.*
или Учителката каза на децата, че ще ходят на хижа.

При съчетанието обаче обектите са с различен статут. Конкретният обект в предикацията е източник на познанието или рецептор на познанието (3), а обектът-предикация е същността на познанието.

В предикацията обект може да бъде само друг субект, но в никакъв случай собствен предмет (обект). Ако в предикацията има обект, в тесния, прекия смисъл на понятието, то тогава предикативната структура няма свободна позиция за обект. Обектът на познанието (в това число и обектът на реч, зрение, слух, т.е. във всички възможности за рецепция) е осигурен. Други контакти съществуват, но те не могат да са обект; те са перспектива на обекта от първата структура, т.е. някакви негови атрибути, детерминанти. Например:

1. *Съобщих (им) новината, че ще ходят на хижа.*

Когато обаче има субект като обект на предикат със семантика познание, е възможна предикация в обектна позиция:

1. *Съобщиха ни, че ще ходим на хижа;*

2. Съобщихме им, че ще ходят на хижа.

Изводът е, че субект в позицията на обект не удовлетворява по същество обектната същност. Затова при тези конструкции на пръв поглед има допълнение, според традиционната терминология на синтаксиса, а всъщност в семантичен план е налице втори субект, т.е. наистина второ глаголно лице, което може да бъде само рецептор, само опосредстван, на процеса. Рецепторът не е обект. Трансцедентът е истинският обект – предикативната единица, подчинена на менталния предикат. Тя опосредства втория субект. Там – в самостоятелната структура при предиката няма обект. Ако го има, обектната същност е изчерпана и контакт с друга предикация е възможен, но без да носи обектен характер. От своя страна това значи, че този контакт не е с предиката собствено, а с негови елементи или пък въобще с цялостната предикативна структура:

1. *Казах истината, че тук не са влизали други хора;*
2. *Казах ти новината, че дават стипендии;*
3. *Видях го да седи сам на пейката в парка.*

За сравнение, правим уточнение и в простото изречение, т.е. в границите на една самостоятелна предикативна структура:

1. *Видях детето;*
2. *Срещнах ги;*
3. *Познавам ви;*

но

1. *Съобщих новината*
2. *Казах всичко;*
3. *Говоря истината;*
4. *Помня много неща;*
5. *Зная въпроса* и т.н.

И още една парадигма:

1. *Съобщих новината на всички*
2. *Казах всичко на приятелите;*
3. *Говоря истината пред теб;*
4. *Помня много неща за тази книга.*

В първата група обект на процесите са субекти по принцип, които са обект на рецепция. Отбелязваме, че в тези примери е невъзможно друго допълване с характер на обективиране. Във втората група обектите са априори обекти. Тук е възможно вербали-

зиране на рецептора субект, който е в опосредствена позиция. Дори този факт потвърждава невъзможността да се подозира обектност. По принцип обектът като класика не може да бъде опосредстван.

Ситуациите в конструкциите с предикации и в предикативната единица вътре собствено дават основание да се прецизира, че допълнение е обектът, но точно обектът като семантика. Когато в ролята на обект е субект, то той изчерпва перспективата на предикативното ядро. По-нататък е възможна детерминация. Субектната природа на обекта отнема възможността за второ глаголно лице. Тази позиция – на обекта – не може да се номинира изобщо като лице, още по-малко като глаголно, тъй като в семантичния контакт предикат-име името е в силно подчинена, поясняваща, допълваща позиция и нивата са различни. Няма основание да се толерира обектът като философска категория с лицето като граматична, езикова категория. Това е еkleктика във философията на езика. Семантиката на предиката подчинява семантиката на обекта. Още нещо. Интерпретацията на обекта не инспирира трансформация, която да е задължителна като двупосочна. Например *видях детето* не е равно на *детето ме видя*; детето не е наложително да е актант, макар и потенциален. Аз го видях, но то може да не ме е видяло или поне да не знае за това.

В случаите на същински, априори обект се допуска семантично рецептор, опосредстван субект неслучайно. При глаголи, които допускат семантично рецептор. Обръщаме внимание – не обект, не субект, каквато е класиката на предикативната схема, а рецептор. И това е точното. Този рецептор е само и единствено субект също, но друг, разбира се. И той наистина не е нищо друго освен второ глаголно лице. Второ е, защото е рецептор, комуникант, т.е. може да е наистина второ, защото в него винаги опосредстваният контакт го държи на нивото на предикатния субект. Макар и зависима, обаче опосредстваната зависимост е по-малко зависимост и е в посоката на независимостта, или поне между зависимостта и независимостта, но достатъчно дистанцирана от зависимостта. Глаголно е, защото една трансформация доказва баланса. Например *казаха ми* е равно на:

1. Аз *разбрах / чух от тях*
2. На мене ми *беше казано от тях*

Във втората трансформация всичко е в равнопоставеност и е категорична илюстрация на второто, и на глаголното като квалификация. Лице – защото винаги е субект.

Когато в предикацията има второ глаголно лице, обектът се разгръща в предикативна структура, която допълва смисъла. Тя винаги е в контакт с предиката за ментален процес.